

הלבנות ראש-חדש סימן תכר תבה

תכר דין הזכרת 'עלה וכו' בכרפת המזון, וכו' סעיף אחד:

א. מוכירין 'עלה וכו' (ב) בכרפת המזון, וכו' (א) אין מחזירין אותו. (ג) ואם נזכר קדם שהתחיל 'הטוב והמטיב', יאמר 'ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון': הגה ועין לעיל סימן קפח סעיף ז:

א. שנה כ"ד זכר
התנאי כותב ב' ממלא
בכרפת
ג. צמחו בסופן קשה
סעיף ז

תבה דיני ראש-חדש שחל להיות בשבת, וכו' ג' סעיפים:

א. ראש-חדש שחל להיות בשבת, ערבית שחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר 'עלה וכו' ב'עבודה', (א) ויאונו מזכיר של שבת ב'עלה וכו'. ומוציאין שני ספרים, וקורין בראשון (ב) שבעה בסדר היום, (ג) ויבשני קורא מפטיר 'יביום השבת' ויבראשי הדיש' עד סוף הפרשה, (ד) ומפטירין 'השמים כסאי' (ואם מזכיר של ראש-חדש עין לעיל סימן רפד סעיף ב), יחזיק מראש-חדש אלול שחל להיות בשבת (ה) שמפטירין 'ענינה סערה': הגה (ו) ויש אומרים (ג) 'השמים כסאי' (טור ומדרי פי בני העיר ומנהגים), (ז) וכן נוהגין במדינות אלו, אכל ראש-חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין 'שמעו' (אבודרהם ומדרי פי בני העיר ומנהגים), ויש אומרים 'השמים כסאי' [*] (ח) וכן עקר במקום שאין מנהג (ת"ח סימן יט ומנהג מהרא"ק), ואם ארבע ראש-חדש בארבע פרשיות, מפטירין בשל פרשה (מהנהגים). ועין לקמן סימן תרפח: ב' הראש-חדש שחל להיות באחד בשבת, מפטירין בשבת שלפניו 'ויאמר לו יהונתן מחר חדש' (ראין דוחין 'ענינה סערה') (ג) (ט) ולא 'שמעו' משום 'מחר תרש' (מנהגים). ואם ראש-חדש שני ימים, שבת ויום ראשון, (י) ומפטירין

א. כותב ב' שבעה ימי
עובד מ' ב' טור
זכרי בכרפת בשבת
ג. מפרא ויב הנהג
הגלה ל' א' ד' מוכרי
שם ומהרא"ק וכתב
זכרי המזכירין
שהוא הנה כן קטני
מ' טורא וכן וכו'
ל' קטן על ד' זכרי
ח' שם מפרא ויב
זכרי בשם חזון חזר
ד' ימים כסאי

באר היטב

שערי תשובה

[*] וכן עקר כו'. ובגולה כותב שבעה ימים וכן א"ר (ב) בכרפת המזון. לענין אם חל ר"ח בשבת ומשך סעודה ג' עד הלילה או אם חל ר"ח בא' בשבת, כתבתי הכל במבאר בסוף סימן קפח, ע"ש. ולענין אם אכל בין מנחה למערב ב"ח או בער"ח, כתבתי הכל במבאר בסימן ת"ט, ע"ש: (ג) אין. דאי בעי לא אכל פת: (ב) ובשני. לשון מנהגים: ומנהגים ס"ח שנה אעלה ואומר חצי קדיש על שניהם: (ג) השמים. וכן מפטירין כתי תצא בני עקרה וגם ענינה סערה, לבוש: (ג) ולא שמעו. והו' משנה שאינה צריכה, ודלעולם אין ר"ח אב באחד בשבת:

משנה ברורה

יש להג' בראש-חדש על-כל-פנים בעצת מוסף שמזכירים מוספי היום⁽¹⁾, דאזנה זכירה גם כן הוא בעין אוחי⁽²⁾. וכתב הפרימגדים, שיש לחלץ התפילין ב'יבא לציון קדם (ה) 'יהי רצון מנשמה חקיקי'⁽³⁾, ויש נוהגים רק לחלץ הרצועות מנאצבע קדם 'יהי רצון'. מיהו, כל זה בראש-חדש, אכל בחל-המועד שהוא יום-טוב גמור יש לחלצם קדם הלל (מג"א):

א. (א) אין מחזירין אותו. דאין חיוב לאכל פת בראש-חדש⁽¹⁾, ואם כן אי בעי לא הוי אכיל פת ולא נתחייב ללל בכרפת המזון⁽²⁾: (ב) ואם נזכר⁽³⁾ וכו'. עין לעיל סימן קפח בבאר הלכה דצריך לומר בשם ומלכותי, עין שם. ועין שם עוד בסעיף י' לענין אם ברך לאחר ש'יצא ראש-חדש, דצריך להזכיר של ראש-חדש בכרפת-המזון, דבחר התמלת הסעודה אזלינן שניה בראש-חדש⁽⁴⁾. וכתב עוד המגן אברהם בסימן תיט, דאם התפלל ערבית שלאחר ראש-חדש, אפלו התפלל מבעוד יום, שוב אינו מזכיר אחר-כך בכרפת-המזון של ראש-חדש, שהרי עשאו חל בתפלתו⁽⁵⁾, אכל אם הוא לא התפלל, אף-על-פי שהצפיר כבר התפללו, אינו נמשך אחריהם וצריך להזכיר ראש-חדש בכרפת-המזון. במה דברים אמורים שאינו נמשך אחר הקהל, אלא במקום שכתב התחיל לאכל מקדם, אכל אם התחיל לאכל אחר שהתפללו הקהל מצריב, אפלו התפללו מבעוד יום, אינו מזכיר של ראש-חדש בכרפת-המזון. וכל זה בשהתפלל על-כל-פנים מנחה, אכל אם לא התפלל עדין מנחה, אפלו מתחיל לאכל אחר תפלת מצריב של הקהל נמי צריך להזכיר של ראש-חדש בכרפת-המזון, דליכא למימר שימשך אחר הקהל, שהרי על-כרעון ראש-חדש הוא אצלו, שהרי לא התפלל עדין מנחה וצריך על-כרעון להזכיר ראש-חדש בתפלת

שער הציצית

(ה) משום דכמעברא הוי מוכרח על חליצת הפליון 'לשטר חסור': (ב) האליה נכה והתא-אדם: (ב) הנ"א, וכן פסב במאמר מרדכי, ודלא כמשמעת הפרי תוש בזה, עין שם: (ג) אחרונים: (ג) אחרונים:

הלכות ראש-חדש סימן תכד תכה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

בשעת מוסף שפונקציות מוספי היום¹⁴³, דאיתתה נקיתה נס"כין הוא קצין אוח¹⁴⁴ וכו', קדם ידיו רצון שישמר הקיף¹⁴⁵.

143) ואם שכח לחלצם התחיל להתפלל מוסף, כתב לעיל (סי' כה ס"ק טא) שלא יחלצם כאמצע תפילת לחש, כיון שדין זה לחלוץ את התפילין קודם מוסף הוא רק מנהג.

והנהוגים להניח תפילין של ר"ת, כתב לעיל (שב ס"ק ס) שישכחם להניחם אחרי תפילת מוסף, או שיסירו את התפילין של רש"י קודם ובא לציון, ואת התפילין של ר"ת יניחו כשאתמרים ובא לציון.

144) טעם נוסף לחליצת התפילין קודם מוסף, כתב לעיל (סי' כה ס"ק טא) על דברי הרמ"א שם (סי"ג) שכתב שדוקא במקום שאומרים בקדושה יתרו יתנו לך יש לחלוץ את התפילין קודם מוסף, וביאר במשנ"ב, שכיון שאומרים יתרו וכו' אין נכון לכתר של תפילין שיהיה עליו, ואפילו בתפילת הלחש, אלא שסיים הרמ"א (שם) שלמעשה בכל מקום נהוגים לחלצם קודם מוסף, ובמשנ"ב שם (ס"ק טב) הביא את דעת הט"ז (ס"ק טז), שבמקום שאין אומרים יתרו, הנהג שלא לחלוץ את התפילין קודם מוסף אין עליו תלונה, ומימי אם מתפלל בציבור יתגזר כמותם.

ולטעם זה שיש לחלוץ את התפילין קודם מוסף משום שאין לענות לקדושת יתרו כשתפילין עליו, מי שעדיין לא התפלל שחרית תזומע קדושה של מוסף במקום שאומרים יתרו, כתב הא"י (בוטשאטש, סי' כה ס"ג) שעדיף לחלצם לפני שזונוה, אך בדיעבד גם אם לא חלצם יענה לקדושה.

ואם לאחר תפילת מוסף חזר להניחם תזומע קדושה של מוסף שאומרים בה יתרו, כתב השערי תשובה (סי' כה ס"ק כב) שנהלקו בזה הפוסקים, שהפרי חוש (סי' תכג ס"ק ד) כתב שישכח לענות, מאידך המזוהר ברכה (סי' כה אות יד) הארצות החיים (שם ס"ק יג ובהמאיר לארץ ס"ק קטו) כתבו שזיוזם ממקומם או יחלצם יענה לקדושה [ולכאורה גם לדברי הא"י (בוטשאטש) הביא יש לחלוץ את התפילין לפני שזונוה לקדושה].

145) אמנם לעיל (סי' כה ס"ק נוט) כתב בשם המג"א שיש לחלצם אחרי הקדיש שקודם תפילת מוסף, והוסיף שהא"י כתב שיחלצם כשאומר יובא לציון קודם ידיו רצון וכו' ולא ימתין עד אחרי הקדיש, כדי שלא יודע הפסק בין הקדיש לתפילת מוסף.

ומה שנהגו למהר בחליצת התפילין אחרי הקדיש, ביאר בשו"ת שכת הלוי (חי"ט סי' מט) שהוא כדי שלא יהיה הפסק בין הקדיש לתפילת שמונה עשרה, שאף שהקדיש מוסב על יאשרי יובא לציון שלפניו מימי הוא לצורך התפילה, ולכתחילה אין להפסיק ביניהם הרבה.

ובשחולץ את התפילין של יד, כתב לעיל (סי' כה ס"ק ח) שנכון להזהר שלא לחלצם עד שיניח את התפילין של ראש בנרותיק, כדי שלא יטעה ויניח בנרותיק תחילה את השל יד, ובספר שביכי איש (להרא"צ שור, הלכות תפילין סי' כה) כתב, שהגרי"ח זינפלד היה נוהג בזה גם ב"ח.

סימן תכד

דין הזכרת יעלה ויבוא בקרבנת המזון

[משנ"ב ס"ק א]

רצין חיוב לאכל פת פראש-חדשיו וכו', ולא נתחב קלל בקרבנת הקזון¹⁴⁶.

1) ומימי לכתחילה, כתב בשע"צ לעיל (סי' חיט ס"ק א) שטוב שיאכל

פת לשם סעודת ראש החדש.

ואף כשחל ר"ח כשבת, שבה צריך לאכול פת, כתב השו"ע לעיל (סי' קפח ס"ז) שאם שכח יעלה ויבוא אינו צריך לחזור ולברך, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק כח), שהיובא אכילת דפת הוא כגלל השבת, והרי כבר הזכיר את השבת באמירת ירצה.

2) ואף שלאחר שאכל פת כבר התחייב בברכת המזון, ביאר הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה ראש חדש פ"א אות כח) שמימי שצריך היה כבר הודה לה' על המזון, ושוב אינו חייב לחזור ולהודות בשביל הזכרת ר"ח, אבל בזמנים שבהם חייב לאכול פת, הזכרת יעלה ויבוא בברכת המזון דיבה כמו תפילה המחוייבת, ולכן אם החסיר בה הזכרה זו, חייב לחזור ולברך.

[משנ"ב ס"ק ב]

נאם נזפר¹⁴⁷ וכו', הציריך לומר בשם ומלכות¹⁴⁸ וכו', התחלת הקצוה אצלין שקנה פראש-חדש¹⁴⁹ וכו', שקרי עשאו חל בקפלתו¹⁵⁰.

3) ואפילו בליל ראש חודש, אם שכח יעלה ויבוא, כתב השו"ע לעיל (סי' קפח ס"ז) שיאמר ברכה זו, ואף על פי שבתפילת ערבית של ר"ח אם שכח יעלה ויבוא אינו חוזר, כתב בביה"ל שם (ד"ה בן) שתפילה אי אפשר לחקן אלא על ידי שיחזור עליה כדי לומר בה יעלה ויבוא, ובליל ר"ח הרי אין חוזרים לשם כך על התפילה, ואילו ברכת המזון אפשר לתקן על ידי תוספת ברכת, ודבר זה אפשר גם בלילה.

ואם נזכר קודם שאמר את 'השם' של ברכת בונה ירושלים, כתב לעיל (סי' קפח ס"ק כב) שיחזור ליעלה ויבוא, ואם מוכר לאחר שאמר את 'השם', כתב (שם) לענין מי ששכח לומר ירצה בשבת, שיסיים למדני חוקיק, כדי שלא יצטרך להוסיף ברכה שלא לצורך, ואחרי שיאמר ירצה יחזור לברכת 'בונה ירושלים', והוסיף השו"ת הלכות (שם ס"ח), שהוא הדין לענין יעלה ויבוא ב"ח.

ואם כבר התחיל את ברכת הטוב והמטיב ואמר יתרוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, כתב לעיל (שם ס"ק כג) בשם החיי אדם שימשיך אשר נתן שבתות וכו', ולאחר מכן יתחיל שנית את ברכת 'הטוב והמטיב', ובביה"ל שם (סי' ד"ה עד) כתב שדין זה צ"ע גדול, ומימי הורה הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה ראש חודש פ"א אות כח) שמושמע שדעת המשנ"ב לפסק כחיי אדם, וכן המנהג.

מאידך, השו"ת הלכות (שם ס"יב) כתב לענין מי ששכח לומר ירצה, שיתכן שאף אם אמר רק יתרוך אתה ה', נחשב בזה כאילו כבר התחיל את ברכת 'הטוב והמטיב', וחוזר לראש.

4) ומי שלא יודע את כל טעם ברכה זו, כתב לעיל (סי' קפח ס"ק יז) שאם יודע את תחילת הברכה וטובה, יכול לאומרה ויזא בזה ידי חובה, וחיובת הברכה, כתב בביה"ל לעיל (שם ס"ז ד"ה אומר) שאין לחתום בה בשם, שרק את פתיחת הברכה יש לומר בשם ומלכות.

ואם במקום לומר את הכרחה שתיקט, אמר שם יעלה ויבוא, כתב בביה"ל לעיל (שם ס"ז ד"ה ענתן) לגבי מי שאינו יודע טעם ברכה זו, שצ"ע אם כשבת יאמר שם ירצה ויבוא טוב יעלה ויבוא.

5) וכדי שיחשב שהתחיל סעודתו ביום, כתב הקצות השלחן (סי' צב בדה"ש ס"ק ח) לענין סעודה שלישית בשבת, שיש לאכול לפחות כזית מבעוד יום, והעיר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פניו הע' לה) שיתכן שיש לאסל כזית זה תוך כדי אכילת פרס.

ואף אם נמשכה הסעודה במרצאי ראש חודש כמה שעות לתוך הלילה, כתב השו"ע הרב (סי' קפח ס"יז) לענין סעודת שבת והוא הדין לענין ר"ח, שיש להזכיר את מעין המאורע במרצאי שבת, וכן משמע במשנ"ב לעיל (שם ס"ק לב), שכתב אפילו נמשך זמן רב בלילה, מאידך, הבאר

המשך במילואים עמוד 46

מילואים

הלכות ראש חודש סיומן תב תכא תכב

המשך מעמוד קודם

5) ואם אמר יעלה ויבוא, אך במקום לומר ראש החדש הזה הזכיר את אחד החגים, כתב הערוך השלחן (סי' תפז סוף סיד) לענין אמירת יעלה ויבוא בירט, שאם הזכיר חג אחר לא יצא ידי חובה, ולכאורה הוא הדין כאן, וכן כתב המקור חיים (סי' קח סייב), וכן משמע לקמן (סי' תפז סוף יא), שכתב שאם בירט לא הזכיר את שם החג לא יצא, ואף שהזכיר שהיום ירט.

ואם חשב שצריך לחזור ולהתפלל, ולאחר שהתחיל להתפלל שנית נזכר שאינו צריך לחזור, כתב השערי תשובה (סי' קיד ס"ק ט, וסי' תרפב ס"ק א) שיפסיק אפילו באמצע הברכה.

[משנ"ב ס"ק ז]
מחזיקין איתו⁶⁵.

הלכות ראש חודש סיומן תכב

המשך מעמוד רפה

לקמן (סי' תקפא ס"ק ב) שיברכי נפשי אומרים אחרי תפילת מוסף, ויש שנוהגים לומר גם שיר של יום אחר תפילת שחרית, וכמו שכתב הכל בו (סי' מג) שיש לומר גם שיר של יום גם יברכי נפשי, וכן כתבו השו"ע בנסת הגדולה (סי' קלג אות א) והמגן אברהם (סי' קלב סוף ס"ק ד) בשם בנסת הגדולה (סי' קלג). מאידך, דעת הגרי"א (מעשה רב אות קנז-קנח) שאין לומר ביום אחר שני מזמורים, ובראש חודש יש לומר רק יברכי נפשי, ואפילו כשחל בשבת, וכן משמע בדרישה (סי' קלג אות ב).

ולדעת הגרי"א הנ"ל שאומרים רק יברכי נפשי, לא הזכיר במשניב אם יש לומר תחילה יהיום יום ראשון [או שני וכו'] בשבת שבו היו הלויים וכו'. ודעת הגר"צ פראנק (מקראי קודש פורים סי' ט) שיש לומר כן, כדי לקיים בזה את מצות זכור את יום השבת לקדשו, וכמו שכתב הרמב"ן (שמות כ ח) שהמנהג את היום בשבוע מקיים מצוה זו. והוסיף הגר"צ פראנק, שיש לדלג על המילים ישבו היו הלויים אומרים, כדי שלא יהיה משמע שזה השיר שאמרו אף בימות החול.

חול, יפסיק אפילו באמצע הברכה, ובמשניב שם (סי' ה) כתב שכך פסקו האחרונים, והאיר שם (סי' ס) כתב בשם הכל בו (סי' יא), שהוא הדין בריח שיפסיק באמצע הברכה, אלא שהמשניב שם (סי' ס) הביא את דברי האיר רק לענין ירש שדינו כדן שבת, ולא הזכיר מה הדין בריח.

11) ואם טעה בתחימת הברכה האמצעית ובמקום לומר ימקדש ישראל וראשי חדשים אמר ימקדש ישראל הזמנים, כתב בשו"ע מנחת אלעזר (ח"ג סי' יט) שלא יצא ידי חובה, וכן הורה הגר"שו אדערבך (הליכות שלמה ראש חודש פ"א סי' יז). מאידך, הגראמי"מ שך (ישודן מאסף תורני [יא] עמ' רפג) כתב שאינו צריך לחזור, משום שגם ריח נחשב בכלל כל הזמנים ומערי השנה.

[משנ"ב ס"ק ט]
ראומד מזמור קרבי נפשי⁶⁶.

12) ולענין אמירת שיר של יום בנוסף לאמירת יברכי נפשי, כתב

הלכות ראש חודש סיומן תכב תכא

המשך מעמוד 570

אביו הגרי"ח (הובא בתשובות והנהגות ח"ב סי' קכח) לענין בין השמשות של שבת, שמדין יתוספת שבת יכול לברך ברכה זו בשם ומלכות.

6) ומקור דינו של המג"א (שם ס"ק א) הוא בשו"ת מהרי"ל (סי' ט), שכתב כן לענין אמירת יעל המסים בברכת המזון שבסעודת פורים, ואמנם לענין סעודת פורים כתב המשניב לקמן (סי' תרצה ס"ק טז) בשם המג"א (שם ס"ק ט), שאם נמשכה סעודתו עד הלילה והתפלל ערבית לפני שבירך ברכת המזון, נחלקו הפוסקים אם יאמר אחר כך יעל המסים, וסיים שם, שראוי לברך קודם שיתפלל, כדי להוציא את עצמו מנחלקת הפוסקים.

סימן תכא

דיני ראש חודש שחל להיות בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

שְׁהָרִי קָבֵר הַנְּפִיר שֶׁחַב בְּבִרְכָה רְבִיעִית⁶⁷.

1) טעם נוסף כתב לקמן (סי' תפז סוף טז) לענין יום טוב שחל בשבת, שעיקר הנוסח של יעלה ויבוא מיוסד על הזכירה של עם ישראל לפני ה', והרי זכרון; נאמר רק ביו"ט ובראש חודש, ככחוב (במדבר י

היטב (שם סוף ס"ק ח) כתב שיכול לומר ירצה במצאי שבת רק עד שיעור עיכול של מה שאכל בשבת עצמה [ואף שממשיך לאכול גם במצאי שבת], ובשו"ת עטב הלוי (חיד' סי' יח אות א) כתב, שכמוזמה שאין המנהג כהבאר היטב הנ"ל, אלא כמשמעות דברי המשניב.

ואם היה להיפך, שהתחיל לאכול בערב ריח וסיים אכילתו בריח, מבואר לעיל (שם ס"ק לג) שצריך לומר יעלה ויבוא, שכל מה שנחלקו שם היינו רק אם התחיל לאכול בערב ריח שחל בשבת ונמשכה סעודתו לתוך ריח, האם מלבד הזכרת ריח עליו להזכיר גם את השבת, ובאופן זה, משמע לעיל (סי' רעא ס"ק ל) שאף אם אכל בריח רק מעט צריך לומר יעלה ויבוא.

ובאופן זה שאכל בריח ומברך לאחר ריח, אם שכח יעלה ויבוא והזכיר קודם ברכת הטוב המשיב, כתב בביה"ל לעיל (שם סי' ר"ה מוזכר) שיכול לברך אשר נתן וכו' בלא שם ומלכות, כיון שהשו"ע שם לא הכריע בדין זה, ורק בגלל הספק כתב שהקובע בדין זה הוא תחילת הסעודה, שהרי השו"ע לעיל (סי' רעא ס"ח) כתב שמי שאכל בערב שבת ומברך בשבת, צריך לומר ירצה.

ואם התארכה סעודתו עד בין השמשות, כתב הקצת השלחן (סי' מז ס"ג וכד"ה שם ס"ק ט) לענין סעודת שבת, שגם בבין השמשות כבר לא יאמר ברכה זו בשם ומלכות, מאידך דעת הגרי"ו מבריסק בשם

מילואים

הלכות ראש חודש סיומן תכר תכה

המשך מעמוד קודם

4) ובטעם הדבר שקודם שמתחיל לקרוא 'השמים כסאי' אינו צריך לחזור ולברך ברכות ההפטרות, כתב השערי אפרים (שער ט בפתחי שערים ס"ק יט) שהרי ההפטרות שקרא היא מענין פרשת השבוע, ולכן נחשבת היא כקריאת.

6) ואף אם נזכר באמצע ברכות ההפטרות שקרא הפטרה לא נכונה, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשו ישראל תשובה שלג שבסוף הספר) שלכאורה יסיים את כל הברכות, ואחר כך יקרא את ההפטרות הנכונה.

[משנ"ב ס"ק ו]

ז'קדון ראש חודש ונקמות ודוּשְׁלָם:6.

6) ואם טעה וקרא 'עניה טערה', כתב השערי אפרים (שער ט סכ"ט) שדינו כמבואר לעיל בס"ק ה'.

וכן כשחל ראש חודש ביום ראשון, שכתב הרמ"א להלן (ס"ב) שקוראים בהפטרות 'עניה טערה' ולא 'מחר חודש', אם טעה וקרא 'מחר חודש', כתב המטה אפרים (ס"י תקפ"א אלף למטה ס"ק ד) שיתכן שגם בזה יקרא 'עניה טערה' בלא ברכות, אך יתכן שגם ישלימה בפרשת כי תצא כשקורא 'דני עקרה', וכפי שמבואר להלן ס"ק ו'.

[משנ"ב ס"ק ז]

ג'ם ב'עניה טערה' הפתחה אַתְּרִיקָי:7.

7) ובטעם הדבר שלא קוראים את הפטרת 'עניה טערה' בשבת פרשת שופטים שלאחריה שבה קוראים 'אנכי מתמכב', כתב המטה אפרים (ס"י תקפ"א אלף למטה ס"ק ד) ש'עניה טערה' אינה כתובה בנביא בסמוך להפטרות זו אלא בסמוך להפטרות 'דני עקרה' הנקראת בפרשת כי תצא, ולכן ממתניבים לשבת זו.

[משנ"ב ס"ק ח]

וקטק כְּדָעָה ראשונה דַּמְפַסְרִין יִשְׁמְעוּ:8.

8) ואף שבראש חודש אלול קוראים את הפטרת 'רח' 'השמים כסאי' שהיא מענין קריאת המפטיר בספר תורה, ולא את 'עניה טערה', ביאר ס"י וז' שמה שקוראים בשבת 'רח' 'השמים כסאי', הוא משום שההפטרות צריכה להיות מענין קריאת המפטיר בספר התורה, וגם שיתפרסם בה ענין קביעות החודש, ולכן קוראים ב'רח' אב הפטרת 'שמענו', שבה מזכיר גם 'רח', ככתוב ('רמיה ב כד) 'בחדשה ימצאותה'.

[משנ"ב ס"ק ג]

הכשני קורא:9.

2) ובטעם הדבר שבכל שבת אין קוראים 'וביום השבת', כתב השריע לעיל (ס"י רפג ס"א) כיון שבפרשה זו יש רק שני פסוקים, וביאר המשניב שם (ס"ק א), שאין קוראים בתורה פחות מג' פסוקים, והוסיף, שגם אי אפשר לצרף עמם פסוקים מפרשה אחרת שלא מענינו של היום. עוד טעם כתב שם, שבכל שבת הרי צריך לקרוא הפטרה מענינה של קריאת התורה, ואם יקראו למפטיר את הפסוקים של שבת, יצטרכו גם להפטיר בנביא מענינו שבת, ואם כן יהיו כל ההפטרות מענין אחד, וראה שם שכתבנו טעמים נוספים לכך.

אבל בשבת ראש חודש, הוסיף הלבוש (ס"ב) שהואיל וקוראים את הפסוקים של 'רח', קוראים גם את 'וביום השבת', מפני שהם פסוקים הסמוכים ל'ובראשי חדשיכם'.

ואם טעו והתחילו לקרוא 'ובראשי חדשיכם' ולא קראו 'וביום השבת', כתב בשו"ת ישועת משה (אהרנסון, ח"ג סי' נו) בשם ספר חיים (גרי"ח פאלאג'י, על הלכות קריאת התורה סי' לח אות ט), שיצאו ידי חובה. ואם שכחו לקרוא את הקריאה של 'רח', כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' פ) שאפילו נזכרו אחרי ההפטרות, צריך לחזור ולקרוא קריאה זו עם ברכותיה, כיון שהיא חובת היום, שכתב המשניב לעיל (ס"י קלו ס"ק יא) שכל שדילג פסוקים שהם מחובת היום, צריך לחזור ולקרא. ובאופן זה, כתב במשניב לקמן (ס"י תרפ"ה ס"ק ב) לענין פרשת שקלים, שאחרי שיקרא את הפסוקים ששכח לקרוא קודם קריאת ההפטרות, יש לומר שנית הצי קדיש.

[משנ"ב ס"ק ד]

שֵׁשׁם נִקְרָה מִעֲנֵן ראש חודש:10 וכו', קורא אַתְּרִיקָי 'השמים כסאי':11 וכו', אחר שִׁכְרָה בְּרַךְ בְּרִכּוֹת אַתְּרִיקָי:12.

3) ובברכות ההפטרות בשבת ראש חודש, כתב השריע לעיל (ס"י רפד ס"ב) שלא מזכירים 'רח', וביאר במשניב שם (ס"ק ד), שאין קריאת ההפטרות מחמת ה'רח' אלא מחמת השבת.

הלכות ראש חודש סיומן תכה תכו

המשך מעמוד רפ

[משנ"ב ס"ק ג]

שֵׁנְרֵאִית הַלְבֵנָה מִמֶּנּוּ וְנִבְנָה קֶה, מִכְרֶךְ:13, [ואם הִעֲנֵן עָב, אֵינוּ מִכְרֶךְ:14].

6) והנאה זו, כתב הברכי יוסף (ס"ק ד) שאין צריך שבפעול יהנה הוא מאורה, אלא כל שמאירה באופן שראוי ליהנות מאורה, רשאי לברך.

7) ואם רק חלקה מכוסה בענן, חרה הגרש"ו איערבך (הליכות שלמה ראש חודש פ"א דבר הלכה אות מד) שרשאי לברך עליה, וכן נוטה להקל האשל אברהם (בוטשאטש, מהר"ת ס"א), והלקט יושר (לתלמיד תרומת הדין, עמ' 70) כתב, שפעם ראה בעל תרומת הדין רק מקצת מהלבנה, כיון שחלקה היתה מכוסה בענן, ואף על פי כן בירך עליה.

[שעה"צ ס"ק ד]

הַכֵּן וְיִכְתִּיב הַחֵלֶן דַּמְכְרֶךְ:15 וכו', עֵץ בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה מִה שִׁכְתָּב בְּנֵה:16.

8) ודין זה שייכול לקדש את הלבנה דרך חלון, כתב בשעה"צ להלן (ס"ק כה) בשם השערי תשובה, שהוא דוקא אם יודע בבירור שמה שמאיר כנגדו הוא אור הלבנה, אבל אם רואה דרך החלון רק הזרחית בעלמא

כעין דמות הלבנה, אין לברך, הוסיף השעה"צ שם לענין המקדש בביתו, שגם אם רואה בבירור את אור הלבנה, לכתחילה טוב יותר לפתוח את החלון ולברך.

9) שכתב שם, שהרואה את הלבנה רק כשמרכיב משקפים רשאי לברך, וראה מה שכתבנו בהערה הקודמת.

והרואה את הלבנה דרך משקפת, כתב הגרש"ו איערבך (הליכות שלמה ראש חודש פ"א דבר הלכה אות מד) שצריך עיון בזה האם רשאי לברך, שכיון שהיא ראייה לא טבעית יתכן שאינה נקראת ראייה לכל דני התורה הצריכים ראייה.

[ביה"ל ד"ה אשר]

אֲשֶׁר בְּמַפְסְרֵי בְּרַא שְׁתִּיקִים:17 וכו', מִתְּחִיל תְּחִישִׁי:18.

10) וברכה זו, האם נחשבת היא ברכת המצוות או ברכת השבת, נחלקו בכך הפוסקים, שבברכי יוסף (ס"י ח ס"ק ב) מבואר שנחשבת ברכת המצוות (וכן כתב בדעתו בשו"ת חבלים בנעימים ח"א סי' א), מאידך בספרו מחזיק ברכה (ס"י ח ס"ק ב) כתב שנחשבת היא ברכת השבת,

